JAZYKOVÁ POLITIKA

Tento dokument vysvětluje, jak je mnohojazyčnost, která je základní hodnotou EU, podporována prostřednictvím studia v zahraničí, mezikulturních výměn a studia jazyků. Popisuje, jakou podporu EU poskytuje literárnímu a audiovizuálnímu odvětví při šíření děl ve všech jazycích EU i v menšinových jazycích. Vysvětluje také úlohu Evropského parlamentu při prosazování jazykové politiky EU.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Článek 3 Smlouvy o Evropské unii (SEU) stanoví, že Unie „respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost".

— V čl. 165 odst. 1 a 2 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) je zdůrazněno, že „činnost Unie je zaměřena na rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště **výukou a šířením** jazyků členských států", přičemž se zároveň plně respektuje kulturní a jazyková rozmanitost.

— Články 21 a 22 Listiny základních práv Evropské unie **zakazují diskriminaci na základě jazyka** a ukládají Unii povinnost **respektovat jazykovou rozmanitost**.

— Nařízení Evropského hospodářského společenství č. 1 z roku 1958, jež stanovilo jazyky, které se mají používat v bývalém Evropském hospodářském společenství, bylo pozměňováno v návaznosti na postupné rozšiřování EU. Spolu s čl. 55 odst. 1 SEU vymezuje 24 úředních jazyků EU. Ustanovení tohoto nařízení a článku 24 SFEU stanoví, že každý občan EU má **právo se písemně obrátit na kterýkoli orgán nebo instituci EU v jednom z těchto jazyků** a obdržet odpověď ve stejném jazyce.

CÍLE

EU se řídí heslem „Jednotná v rozmanitosti", takže **jazyková rozmanitost** je základní hodnotou a realitou života v EU.

Cílem jazykové politiky EU je respektování jazykové rozmanitosti ve všech členských státech a rozvoj mezikulturního dialogu v celé Unii. EU podporuje získávání jazykových znalostí **jako základní kompetenci**, která umožňuje přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem. Důležitým cílem Evropského prostoru vzdělávání, v jehož rámci vnitrostátní systémy vzdělávání a odborné přípravy EU spolupracují na tom, aby byly silnější a inkluzivnější, je zlepšit výuku jazyků tak, aby bylo pro občany v EU běžné mluvit kromě svého mateřského jazyka ještě dvěma jazyky (viz sdělení o posilování evropské identity prostřednictvím vzdělávání a kultury). EU si také klade za cíl chránit menšinové jazyky na základě Evropské charty regionálních či menšinových jazyků Rady Evropy.

Cílem programu Kreativní Evropa na období 2021–2027 je **chránit, rozvíjet a podporovat evropskou kulturní a jazykovou rozmanitost a dědictví**. Navrhovaný nástupnický program – AgoraEU (2028–2034) – tento obecný cíl zachovává. Nová složka Media+ v rámci programu AgoraEU má podle návrhu rovněž podporovat vícejazyčný audiovizuální obsah.

VÝSLEDKY

A. Vývoj v oblasti politiky a podpora výzkumu týkajícího se jazyků

1. Podpora studia jazyků

Rada Evropské unie přijala dne 22. května 2019 doporučení o komplexním přístupu k výuce a studiu jazyků. Rada v něm vyzývá členské státy, aby posílily výuku jazyků v rámci povinné školní docházky. Mají zejména zajistit, aby více učitelů jazyků mělo možnost studovat a vyučovat v zahraničí. Vybízí rovněž k využívání inovativních výukových metod podporovaných digitálními nástroji, jako je Evropská platforma pro školní vzdělávání, jejíž součástí je projekt eTwinning. eTwinning je bezplatná on-line komunita pro zaměstnance škol v celé Evropě, která jim umožňuje spolupracovat na projektech, sdílet nápady a zapojovat se do profesního rozvoje.

2. Standardní ukazatele jazykových kompetencí

EU rovněž podporuje používání společného evropského referenčního rámce pro jazyky Rady Evropy. Tento nástroj byl **navržen tak, aby poskytoval transparentní, soudržný a komplexní základ** pro práci na jazykových učebnicích a pokynech pro učební osnovy, navrhování výukových a učebních materiálů a hodnocení znalostí cizích jazyků. V současnosti se běžně používá v Evropě i na jiných světadílech.

3. Spolupráce se středisky jazykového výzkumu

EU úzce spolupracuje se dvěma středisky jazykového výzkumu: Evropským střediskem pro moderní jazyky Rady Evropy (ECML) a Evropským výzkumným střediskem pro mnohojazyčnost a jazykové vzdělávání (Mercator). Středisko ECML podporuje excelenci a inovace ve výuce jazyků. Jeho hlavním cílem je **pomáhat členským státům při provádění účinných opatření v oblasti výuky jazyků** prostřednictvím výměny osvědčených postupů a sítí a výzkumných projektů souvisejících s tímto programem. EU spolufinancuje projekty ECML na podporu jazykové integrace dětí z rodin migrantů a na stanovení kritérií kvality a srovnatelnosti jazykových testů a jejich hodnocení. Mercator se zaměřuje zejména na regionální a menšinové jazyky v Evropě a pracuje na studiu, inventarizaci, šíření a uplatňování znalostí v oblasti výuky jazyků ve škole, doma a prostřednictvím účasti na kulturním životě.

4. Evropský magisterský program v oboru překladatelství

Evropský magisterský program v oboru překladatelství je značka kvality udělovaná univerzitním studijním oborům překladatelství, které splňují dohodnuté profesionální standardy a reagují na požadavky trhu. Jeho hlavním cílem je **zlepšit kvalitu odborné přípravy překladatelů** a podpořit vysoce kvalifikované jedince v tom, aby v EU pracovali jako překladatelé.

B. Akční programy

1. Program Erasmus+

Erasmus+ je program EU pro vzdělávání, odbornou přípravu, mládež a sport. Jedním ze specifických cílů tohoto programu je podpora studia jazyků a jazykové rozmanitosti. Jeho účastníci, kteří odjedou na semestr studovat do zahraničí, mohou využít on-line jazykovou podporu programu Erasmus+, **která jim pomůže naučit se jazyk hostitelské země**. Program Erasmus+ rovněž podporuje spolupráci mezi

pedagogickými pracovníky za účelem inovací a výměny osvědčených postupů. Financuje také projekty na podporu výuky a studia znakových jazyků a povědomí o jazykové rozmanitosti a na ochranu menšinových jazyků.

2. Program Kreativní Evropa

Program Kreativní Evropa podporuje v rámci svého dílčího programu Kultura **překlady knih a rukopisů**. Například Cena Evropské unie za literaturu, která je spolufinancována z tohoto programu, odměňuje začínající autory a poskytuje jim překladatelskou podporu s cílem rozšířit jejich díla v celé Evropě.

3. Evropský den jazyků

Evropský den jazyků se poprvé slavil v roce 2001. Setkal se s takovým úspěchem, že se EU a Rada Evropy rozhodly slavit jej každoročně 26. září, a to širokou škálou akcí propagujících studium jazyků po celé Evropě.

4. Evropská jazyková cena Label

Evropská komise uděluje od roku 1998 Evropskou jazykovou cenu Label jako **odměnu za nové iniciativy v oblasti výuky a studia jazyků**. Tato cena podporuje školy, univerzity, vzdělávací střediska a další organizace na všech úrovních vzdělávání – od raného dětství až do dospělosti – ve všech zemích zapojených do programu Erasmus+ a partnerských zemích.

Mohou se o ni ucházet také místní a regionální orgány, zaměstnavatelé, sdružení a jednotlivci, kteří se významně zasloužili o výuku a studium jazyků. Vítězové získávají uznání a zviditelnění na vnitrostátní i evropské úrovni.

5. Juvenes Translatores

Komise každoročně uděluje ve všech členských státech cenu Juvenes Translatores za nejlepší překlad vyhotovený 17letým studentem. Studenti si mohou zvolit překlad z kteréhokoli a do jakéhokoli úředního jazyka EU.

6. eTranslation

Nástroj Evropské komise eTranslation je služba strojového překladu, kterou vyvinulo Generální ředitelství pro překlady za účelem usnadnění mnohojazyčné komunikace v celé EU. eTranslation pomáhá orgánům EU a veřejné správy i malým a středním podnikům překládat texty a dokumenty do všech úředních jazyků EU, stejně jako do islandštiny, norštiny a ruštiny. Podporuje rovněž mnohojazyčné internetové stránky EU a zlepšuje přístup k informacím v případech, kdy dosud nejsou k dispozici úplné překlady vypracované člověkem. Tato služba přispívá k podpoře jazykové rozmanitosti a rovného přístupu k informacím o EU.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

A. Jazyková rozmanitost

Parlament přijal ve své vlastní komunikační strategii politiku mnohojazyčnosti, která dává všem jazykům EU stejný význam. Většina parlamentních dokumentů je překládána do všech úředních jazyků a každý poslanec Evropského parlamentu má právo hovořit v jazyce EU, který si sám vybere. Prohlídky Domu evropských dějin

a Parlamentaria (návštěvnické centrum Evropského parlamentu) jsou rovněž k dispozici ve 24 úředních jazycích EU.

Parlament také podporuje jazykovou a kulturní rozmanitost. Za zmínku stojí zejména Cena diváků LUX, kterou Evropský parlament spolupořádá s Evropskou filmovou akademií a která oceňuje vynikající evropské filmy. Uvedené filmy jsou opatřeny titulky ve všech úředních jazycích EU, aby byly přístupné širšímu publiku.

Dne 19. května 2021 přijal Parlament usnesení o umělé inteligenci ve vzdělávání, kultuře a audiovizuálním odvětví. Toto usnesení souvisí i s jazykovou politikou, neboť na jedné straně zdůrazňuje rizika a výzvy, které umělá inteligence představuje pro jazykovou rozmanitost, a na straně druhé upozorňuje na její potenciál usnadnit mnohojazyčnost, například prostřednictvím automatického titulkování a dabingu.

Ve svém usnesení ze dne 11. listopadu 2021 nazvaném „Evropský prostor vzdělávání: sdílený holistický přístup" Parlament vyzdvihl význam studia cizích jazyků. Zdůraznil v něm, že je zapotřebí, aby členské státy podporovaly získávání jazykových dovedností na všech úrovních, zejména v primárním a sekundárním vzdělávání. Tato politika je v souladu s cílem „mnohojazyčnosti", který stanovila Rada Evropy, a usiluje rovněž o splnění cíle, aby měli žáci na konci druhého stupně dobré znalosti alespoň dvou dalších úředních jazyků EU. Parlament v tomto usnesení dále vyzval Komisi, aby vyvinula nástroje, které usnadní provádění doporučení Rady o komplexním přístupu k výuce a studiu jazyků, monitorovala dosažený pokrok a poskytovala finanční podporu, zejména školám, které vyučují rodné jazyky občanů EU žijících v jiných zemích EU. Vyzval rovněž členské státy, aby shromažďovaly srovnatelné údaje o jazykovém vzdělávání.

Ve svém usnesení ze dne 9. května 2023 o provádění revidované směrnice o audiovizuálních mediálních službách Parlament zdůraznil, že je důležité usnadnit zajištění dabingu, titulků a zvukového popisu ve všech jazycích území, kde jsou audiovizuální mediální služby poskytovány. Požadoval, aby bylo vyvinuto větší úsilí o šíření evropských děl představujících celou škálu evropské jazykové rozmanitosti, tj. nejen úřední jazyky, ale také regionální a menšinové jazyky.

Dne 16. července 2025 předložila Komise návrh nového programu Erasmus+ na období 2028–2034. Navrhla také nástupce programu Kreativní Evropa v rámci rozpočtu EU na období 2028–2034 s názvem „AgoraEU". Spolunormotvůrci pro oba programy budou společně Parlament a Rada.

B. Podpora menšinových jazyků

Ve svém usnesení ze dne 17. prosince 2020 o evropské občanské iniciativě „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe" („Minority SafePack – milion podpisů pro rozmanitost v Evropě") vyjádřil Parlament podporu této iniciativě, jejímž cílem je zlepšit ochranu jazykových menšin.

Ve svém usnesení ze dne 22. listopadu 2023 k návrhům Evropského parlamentu na změnu Smluv Parlament vyzval k větší ochraně regionálních a menšinových jazyků a požadoval, aby byly zahrnuty do budoucích revizí Smluv EU.

C. Konference o budoucnosti Evropy

V květnu 2022 přijala Konference o budoucnosti Evropy zprávu o konečném výsledku. V rámci této zprávy se ve 48. návrhu z plenárního zasedání o „kultuře a výměnách"

uvádí, že by EU měla „od útlého věku podporovat mnohojazyčnost jako most k jiným kulturám“, a zdůrazňuje, že menšinové a regionální jazyky vyžadují dodatečnou ochranu s ohledem na Úmluvu Rady Evropy o menšinových jazycích a Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin.

Návrh rovněž uvádí, že by EU měla zvážit **zřízení instituce podporující jazykovou rozmanitost na evropské úrovni**. Nařizuje také, aby děti dosáhly vysoké kompetence v jiném jazyce EU, než je jejich vlastní jazyk, a to počínaje základní školou, snaží se rozvíjet evropskou soudržnost tím, že vybízí občany v příhraničních regionech, aby se učili jazyky sousedních zemí, a podporuje dobrou znalost angličtiny s cílem zlepšit komunikaci mezi občany.

Tento dokument vypracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro občany, rovnost a kulturu. Více informací naleznete na internetových stránkách Výboru pro kulturu a vzdělávání.

Anastasia MITRONATSIOU / Denise CHIRCOP
05/2026